

Eusebius om Galerius' toleranceedikt

5 *Eusebius (ca. 260-340) var forfatter og biskop i Cæsarea. Eusebius forfattede bl.a. et omfattende værk på græsk om kirkens historie (Historia Ecclesiastica) fra Jesu tid frem til sin egen samtid (til ca. 324). Eusebius ønskede med sit værk at hædre og bevare mindet om de første kristne apostle, kirkens grundlæggere og martyrerne. Ifølge Eusebius blev kejser Galerius (293-311) ramt af alvorlig sygdom i det sidste år af sin regeringstid og gennemgik samtidig et markant holdnings- skifte i forhold til kristendommen, som han ellers tidligere havde forfulgt. I år 311 udgav han sammen med sine medkejsere det såkaldte Toleranceedikt, der gav kristne lov til at udøve deres religion. Ediktet gengives ligeledes på originalsproget (latin) hos den kristne forfatter Lactantius (ca. 250-325), mens nedenstående bygger Eusebius' græske oversættelse.*

15 Mens han [kejser Galerius] kæmpede mod sådanne ulykker,¹ gik det op for ham, hvilke forbrydelser han havde forøvet mod de gudfrygtige. Han samlede sine tanker og bekendte først for alle tings Gud, dernæst sammenkaldte han sine nærmeste og bød dem uden tøven bringe forfølgelsen mod de kristne til ophør og ved kejserlig lov og befaling tilskynde dem til at opbygge deres kirker og leve på deres sædvanlige måde, idet de bad for kejseren. Gerning fulgte straks ovenpå ordet. Der blev i byerne opslået en kejserlig forordning, som indeholdt en tilbagekaldelse af forholdsreglerne mod os, sålydende:

20 "Kejser Cæsar Galerius Valerius Maximianus, Invictus,² Augustus, pontifex maximus,³ germanernes overvinder, Ægypternes overvinder, Thebais overvinder, fem gange sarmaternes⁴ overvinder, to gange persernes overvinder, seks gange karpernes⁵ overvinder, armenierne overvinder, medernes overvinder, adiabenernes⁶ overvinder, tyve gange folketribun, nitten gange 25 kejser, otte gange konsul, fædrelandets fader, prokonsul, [...] ⁷ og kejser Cæsar Flavius Valerius Konstantinus⁸ Pius⁹ Felix¹⁰ Invictus Augustus, pontifex maximus, folketribun, fem gange kejser, konsul, fædrelandets fader, prokonsul og kejser Cæsar Valerius Licinianus Licinius¹¹ Pius Felix Invictus Augustus, pontifex maximus, fire gange folketribun, tre gange kejser, konsul, fædrelandets fader, prokonsul hilser indbyggerne i deres provinser.

30 Iblandt de andre ting, som vi forordner til gavn og nytte for staten, har vi tidligere villet genoprette alt i overensstemmelse med de gamle love og den romerske offentlige orden og villet drage omsorg for, at også de kristne, som har forladt deres forfædres religion, skulle vende tilbage til en god tankegang. Thi af en eller anden grund har de ladet sig føre af selvbevidsthed

¹ Dvs. hans sygdom

² *Invictus*: den ubesejrede

³ *Pontifex maximus*: ypperstepræst

⁴ *Sarmaterne*: folkeslag bosat nord for Sortehavet

⁵ *Karperne*: folkeslag, der var bosat nordøst for det nuværende Wien

⁶ *Adiabenerne*: folkeslag bosat ved Tigris, syd for Armenien

⁷ Da ediktet ifølge Lactantius blev udstedt i alle fire kejsere navn, mangler her kejser Maximinus Daia's navn. Navnet er muligvis udeladt af Eusebius, da Maximinus kort efter atter begyndte at forfølge kristne.

⁸ Dvs. kejser Konstantin

⁹ *Pius*: den fromme

¹⁰ *Felix*: den lykkelige

¹¹ Dvs. kejser Licinius

og gribe af uforstandighed, så de ikke følger det, der er foreskrevet af dem fra gammel tid, som muligvis deres egne forfædre har indført det, men efter deres eget forgodtbefindende, og sådan som enhver ville det, har de lavet sig selv love og overholdt disse, og forskellige skarer samles på forskellige steder. Da der derfor fulgte en sådan befaling fra os om, at de skulle vende tilbage til det, der var bestemt af de gamle, underkastede mange sig farer, mens mange blev oprørte og udholdt mange forskellige døds måder. Eftersom mange fremturer i dette vanvid, og vi så, at de hverken bringer de himmelske guder den tilbørlige dyrkelse eller holder sig til de kristnes guder, har vi under hensyn til vor menneskekærlighed og vor stadige sædvane, ifølge hvilken vi plejer at skænke tilgivelse til alle, i vor store velvilje ment også at burde udstrække vore indrømmelser til dette område, så de igen kan være kristne og opbygge de huse, hvori de plejede at samles, dog således at de intet gør, der strider imod den offentlige orden. Ved et andet reskript¹² skal vi meddele dommerne, hvad de vil have at iagttage. Derfor bør de i henhold til denne vor indrømmelse bønfalde deres gud om vores velfærd, om statens og om deres egen, for at staten på alle måder kan bevares uskadt, og de må kunne leve uden bekymring i deres eget hjem.”

Sådan var indholdet, oversat så godt som muligt fra det latinske sprog til græsk. Nu er det tid til nøje at betragte, hvad der derefter skete.

Ophavsmanden¹³ til ediktet blev straks efter denne bekendelse befriet fra sine smerter, skønt ikke for en lang tid, og døde.

Eusebius: *Historia Ecclesiastica* 8,17. Overs. K. Bang: *Eusebs kirkehistorie* (bind 2), Kbh. (1945), s. 411-414

25

¹² Ikke bevaret

¹³ Kejser Galerius